

תאחר ולהלן בד"ה בל) שעובר בבל תאחר מיד כששוהה, כאילו אמר 'הרי עלי להביא קרבן מיד' שאף אם אחר מעט עבר בבל תאחר.

אמנם הרא"ש (ג: ד"ה לא; ד. ד"ה כגון וד"ה נזיר טהור) חולק וסובר שאינו עובר אלא אחר ג' רגלים. ויש להקשות לדעתו (כן הקשה הרשב"א. וכן תמה החו"א מדנפשיה), לשם מה הביאו דין האומר לאשתו הרי זה גיטך שחוששים למיתה, הלא אף אם אין חוששים לכך עוברים בבל תאחר בשלש רגלים כבכל מקום אחר? הגאון רבי נפילתי טרופ (חדושי הגרנ"ט השלם' מח) באר שנחלקו הר"ן והרא"ש במהות איסור 'לא יאחר לשלמו' האמור בתורה; לשיטת הר"ן, זמן החיוב לקיום הנדר הוא עד שיעברו שלשה רגלים. אם הביא תוך הזמן הזה – הריהו מביא בתוך זמנו. לאחר זמן זה – הרי זה מאחר וכיון שאחר – עבר על הלאו. לשיטת הרא"ש, זמן החיוב הוא מיד אלא שאם אחר ולא הביא מיד הרי עד ג' רגלים אין עובר באיסור באיחור זה, אבל לאחר ג' רגלים של איחור – עובר ב'לאו'.

נמצא אם כן כשהוא בעצמו התחייב בנדרו להביאו מיד, לדעת הר"ן – עובר מיד שהרי אין משך זמן לשיעור איחור. ואילו לדעת הרא"ש הריזה ככל נודר שמחויב מיד אלא שמאחר ג' רגלים ברשות. לפי זה כתב הגרנ"ט, מה שכתב הר"ן להלן שאם חייב עצמו להביא תוך שנתיים – עבר בבל תאחר לאחר ג' רגלים, זהו רק לפי שיטתו שהתורה היא אשר קבעה את זמן ההבאה (ג' רגלים) ואין בידו להרחיבו, אבל לפי הרא"ש מסתבר שביד האדם לקבוע את זמן החיוב של נדרו כי הרי לשיטתו ג' רגלים שקבעה תורה אינו ענין לזמן חיוב אלא לזמן האיחור, ואילו כשקבע לעצמו מסגרת זמן גדולה יותר, אין כאן איחור כלל.

ואם כן, אילו לא היינו חוששים למיתה, כשאמר 'לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר' היה בידו להשהות נזירותו ככל שחפץ שהרי הוא קבע לעצמו את זמן קיום נדרו לכל ימי חייו – לכן מוכרחים לקבוע שכיון שחוששים למיתה הרי זה כאילו אמר הרי עלי למנות מיד.

נראה שלהרא"ש שאינו עובר מיד, אין צריך לומר כהר"ן שכאילו אמר זאת בנדרו, עלי להביאו בענין שלא יהיה חשש בדבר, אלא די בכך שאנו חוששים למיתה ומחייבים אותו להביא מיד, שלכך עובר בג' רגלים של איחור. [ולתרץ קושיה הרשב"א צ"ל כנ"ל שבלא חשש מיתה הוא שקל יותר משאר נדרים לפי שקבע לו זמן גדול בנדרו וכנ"ל].
ע"ע בספר בית ישי סי' כח.

דף ד

זעבר בבל תאחר תגלחתו... אפילו למ"ד תגלחת אינה מעכבת – מצות גילוח מיהא לא מייקיים'.
יש לשאול הלא אין אזהרת בל תאחר אמורה אלא בעניני נתינה ותשלום, לגבוה או לעניים, אבל מצוות שאינן תשלומין לא שייך בהן איסור זה, כפי שביאר הרידב"ו דברי הירושלמי (פ"ק דראש השנה) שהעובר ולא מל בשמיני אינו עובר בבל תאחר לפי שכתוב לא תאחר לשלמו – דבר שהוא ניתן לתשלומין, יצא זה שאינו ניתן לתשלומין.

ומוכח מכאן כפי הנראה בכמה מקומות שתגלחת הנזיר יש בה ענין הקרבה לגבוה, שבמלאת הימים מביא את נזרו אל פתח אהל מועד (עפ"י בית ישי כח).

(ע"ב) 'חטאת חלב קאתיא לכפרה, חטאת נזיר למאי אתיא' – ואף לדברי האומר נזיר חוטא הוא על שציער עצמו מן היין, אינו חוטא גמור, ועיקר הקרבן לא בא לכפרה (ער"ן; תוס' מנחות ג: ד"ה לשם.

וכ"כ הרשב"א שאין חטאו חמור כל כך במה שציער עצמו). ועוד, כבר נתכפר לו חטאו בכך שהתנוול בגידול שער (עפ"י רש"י כריתות כו.) או בגילוחו (עפ"י רבנו גרשום שם).

א. כן מבואר בכמה מקומות (זבחים ט: ומנחות ג: כריתות כו) שחטאת הנזיר לא באה על חטא, ונפקא מינה לענין שינוי קודש ושינוי בעלים בקרבנות, שהשוחט חטאת לשם חטאת-נזיר או לשם המהויב חטאת-נזיר הרי זה כשוחט לשם עולה ולא כשוחט לשם חטאת לפי שאינה באה לכפרה.

ב. במה שכתבו הראשונים שהנזיר מתכפר בניוול השער, צ"ב מדוע החטא הוא שציער עצמו מן היין והכפרה בצער הניוול, הלא אפשר גם להפך, שחטא בכך שציער עצמו בניוולו ומתכפר בצער מניעת היין. ונראה לכאורה שעיקר קבלת הנזירות היא ההזרה מן היין, ועל כן אין חטאו כפרתו דאיהו אויך נפשיה, אבל צער הניוול הוא נלוה אליו מחובת התורה לנזיר, על כן שייך שיתכפר בו. [גם יתכן שאם נזיר כדלעיל עצמו בגידול שער או בגילוחו באופן שיש חטא בדבר, מתכפר בצער היין].

ובזה יש לפרש דברי הסמ"ג שהשמיט מלקות דבל יחל בנזיר שגילה ושטימא עצמו [ובספר בית הלוי (ח"א יז) פירש שטובר שבטומאה אינו עובר מאחר שסותר נזירותו ויש לה תשלומים. וכבר העירו (באנצ. תלמודית ח"ד עמ' תרפד) שטעם זה אינו מיישב השמטת מלקות בתגלחת שהרי כשגילה אינו סותר הכל ומונה מחדש] – שיש לומר שרק באכילה ובשתיית יין עובר בבל יחל שזה עיקר דברי הנזירות, משא"כ איסורי תגלחת וטומאה, התורה הטילתם ולא הוא. ואולם אף הרמב"ם שמחייב י"ל שאינו חולק על עיקר הסברה אלא סובר שאף בזה נחשב מחלל דברו.

זהרי חטאת יולדת דלא אתיא לכפרה ועבר עלה משום בל תאחר?'. היה יכול לתרץ שחטאת יולדת אינה בכלל חטאות ואשמות לבל תאחר, כשם שעלה על הדעת לומר בחטאת נזיר, אלא שלא חש לתרץ כיון שכבר דחה באופן אחר (עפ"י שיטה מקובצת. וכבר עמד על כך הגרעק"א. וע"ע קרן אורה).

'דילמא גבי נדריים הוא דמיפר משום דלא אית ליה קיצותא, אבל גבי נזירות דאית ליה קיצותא
דסתם נזירות שלשים יום – אימא לא, קמשמע לן'. הפירוש הפשוט אצל הראשונים הוא שהנודר
בסתם בלא הגבלת זמן – אסור לעולם, שלא כנודר בסתם שנוהג נזירות שלשים יום בלבד. ומכאן הוכיחו
שלא כדברי האומרים 'סתם נדריים שלשים יום' (תוס' כ. ד"ה אבל; רשב"ץ ח"ב רלט; תשב"ץ (קטן) תי.). וכך נפסק
להלכה (יו"ד ריט. וכו"ה בתשובת אבני מילואים טו ובהגהה). [ואפילו אם בלבו היה לזמן מוגבל, הולכים אחר
משמעות מוצא פיו, ואילו דברים שבלב אינם דברים (כן מבואר בגמרא להלן כה. ובר"ן שם). ויש סוברים
שתלמיד חכם נאמן לומר בלבי היה לזמן מסוים (עתוס' שבועות כו: בתירוץ אחד)].

וטעם החילוק בין נדריים לנזירות, יש מפרשים משום שאיסור הנדריים האדם הוא שמטילו, וכיון שלא פירש זמן הרי ממילא דבריו כוללים איסור עולם, משא"כ איסורי הנזיר התורה הטילתם ולא הוא, וכשמקבל את הנזירות מסתמא דעתו על הזמן שקבעה לו תורה (עפ"י מהריט"א, מובא בשלמי נדריים. ע"ש). פירוש מחודש בגמרא, כתב בספר אור שמח (נדריים יב,ט): 'נדריים אין להם קיצותא' – ביד הנודר לפרש את זמן הנדר כפי חפצו, שלא כנזיר שאפילו אם פירש ואמר 'ליום אחד' הריהו נזיר לשלשים יום, שכך הוא דין הנזירות – ועל כן הייתי אומר שאין מועלת בנזיר הפרה שהרי אין הבעל או האב עוקרים הנדר מעיקרו אלא 'קוטעים' אותו מכאן ולהבא ('מיגז גיז'), וכיון שכן כשם שהנודר בעצמו אינו יכול להגביל את נזירותו לפחות משלשים, כאילו הנזירות שקיבל מתפשטת למשך שלשים יום, כך גם לא תועיל הפרה שהרי עד זמן הפרה הנזירות לא בוטלה, והריהי מתפשטת שוב לשלשים יום (וע' בספר תורת הנזיר ובשיעורי הגר"ש רוזובסקי).

לפי הסבר זה אין מכאן ראיה שסתם נדר הוא לעולם, שאפשר שגם נדר סתמי זמנו שלשים יום [הגם ששייך נדר בפחות מכן, וכדוגמת 'סתם שאלה שלשים יום'].

עוד בדין סתם נדרים ושבועות, ע' ברא"ש שבועות פ"ג סו"י כא; טשו"ע ופוסקים יו"ד ריט; מחנה אפרים ו; שלמי נדרים; אגרות משה חו"מ ח"א עה, ב.

*

'... כי שורש ענין איסור נדרים, לאשר באמת כל הגדרים והסייגים, הן בקום ועשה והן בשב ואל תעשה, כולם הם נכללים בהתרי"ג מצות, אך התרי"ג מצות הם נצרכים בכל עת ובכל זמן לכל אדם, הכל בלי שינוי ותמורה בשום ענין, ולאשר נמצא דברים בעולם אשר לפי השעה הם אסורים, ולכן אף אם ישביל אחד לאסור על עצמו או על דורו ולהגדיר לפי העת, עם כל זאת לא היה רק כאיסור דרבנן וגדר, ולכן ניתן פרשת נדרים, אשר כל גדר לפי העת שיהיה נצרך, יהיה נכלל בדברי תורה ויהיה כאיסור דאורייתא, כי בעת שנצרך הוא באמת ככל התרי"ג מצות שנמסרו למשה אך שהם מקבלים שינוי לפי העת והזמן. ולכן בעת אשר יעשה כל אדם הנדר בעת ההוא להגדיר את עצמו, הוא משלים לדברי תורה... ועל זה כתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית, מלאה הארץ קנייניך היינו כי מלאה הארץ אף עתה בכל שעה ושעה, קנייך – היינו השלמת דברי תורה, לעשות השלמה בדברים וסייגים לאיסור דאורייתא' (מי השלוח ח"ב מטות).

דף ה

'אבל אמר מודרני ממך' לא משמע דאמר אסור, מאי טעמא, מודר אני ממך – דלא משתעינא בהדך משמע...' נחלקו המפרשים (ער"ן, רא"ש, רמב"ם, טשו"ע יו"ד רז, א) באומר מודרני ממך, האם לא נאסר כלל משום שאין בדבריו כל משמעות ונטיה אם לאסור אכילה בא או לאסור סיפור, הלכך אין כאן 'יד מוכיח' לשום אחד מהם [ויש שכתב טעם אחר: שאפשר שאין במשמעו שבא לאסור כלל (כלשון הגמרא 'לא משמע דאמר אסור'), אלא לשונות הרחקה בעלמא הם. נמוקי יוסף]; או שמא נאסר בדיבור, וב'מרוחקני' – בעמידה בד' אמות וכו'. (וצריך לומר שלשונות 'מרוחקני' מופרשני' היו מורים על לשון נדר, שאל"כ אעפ"י שבדעתו לנדר אבל אין דיבורו מורה על כך). וכתב בספר בית מאיר (בחידושו על גליון השו"ע) שאף לדעת האוסרים אין איסור אלא מדרבנן שהרי אין הנדר חל מדאורייתא אלא על דבר שיש בו ממש, וכשאסר את הדיבור או משא ומתן וכו' הרי זה כנדר על דבר שאין בו ממש. ואיל ובחזון איש (אה"ע קלו, ד) פקפק בדבריו שכוון שמשלימים אנו את דבריו, נשלים ונאמר שאסר את פיו לדיבורו או את גופו לעיסוק או לעמידה בד' אמותיו. וכן משמע כדבריו בש"ך שכשאומר 'מודרני' – גופו הוא הנושא שנאסר ובו חל הנדר (אמנם, להסבר הט"ז שם אין ראייה כהחזו"א).

וכבר נחלקו בזה הראשונים; הריטב"א ור"א מן ההר בסוגיתנו כתבו מפורש כהבית-מאיר. והמאירי (במשנה) כתב כהחזון איש. כנראה לא היו ספרי הראשונים הללו לפנייהם ולכך לא ציינום. (וכן מה שהסתפק החזו"א לעיל בסק"ג, מפורש הוא בריטב"א כאן. ויש כיו"ב בספרי החזו"א – כמצוין ביוסף דעת תמורה כב).

[הרא"ש הקשה איך אפשר לומר שאסור לאשתעווי, הלא אם כן מוכח שאנו מחליטים שכוונתו לסיפור ולא לאיסור הנאה, והרי משמע בגמ' דלמ"ד ידין שאין מוכיחות הויין ידיים אסור בהנאה. ובחזון איש כתב שהלשון אמנם מתפרשת יותר לאיסור הדיבור אבל לפי דרך בני אדם נוטה הדבר שמתכוין לאיסור